

УДК 338.432:338.1

Скоромна О. Ю.

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Досліджено вплив витрат і собівартості продукції на формування фінансових результатів в сільськогосподарських підприємствах. Виявлено, що витрати та собівартість продукції мають неабиякий вплив на формування прибутку підприємства. Доведено, що надмірні витрати негативно позначаються на собівартості, що приводить до від'ємних фінансових результатів.

Ключові слова: витрати, собівартість, фінансові результати, прибуток, збиток, товарна продукція, виручка від реалізації.

Постановка проблеми. Складне економічне та політичне становище нашої держави, переорієнтація ринків збуту продукції, нестабільність курсу національної валюти, інфляція та безліч інших чинників впливають на прибутковість в аграрному секторі. Зростання рівня інфляції не сприяє зниженню рівня витрат, і в такому випадку прибуток можливо отримати не за рахунок зниження виробничих витрат, а за рахунок зростання ціни реалізації. Але при обмеженні ресурсів не можна досягти запланованої ефективності. Таким чином, для аналізу своєї діяльності підприємству необхідно вести постійне зіставлення витрат на виробництво та отриманих фінансових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування собівартості присвячено праці багатьох науковців. Зокрема, даної проблеми у своїх працях торкалися В.Г. Андрійчук, Г.О. Партин, Ф.Ф. Бутинець, І.В. Охріменко, В.І. Аранчій та ін.

Проте питання зниження витрат та зниження собівартості не втрачають актуальності і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження впливу витрат та собівартості продукції на формування фінансових результатів в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Собівартість продукції є важливим показником ефективності господарської діяльності і вагомим чинником впливу на формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це грошове вираження витрат підприємства, пов'язане з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг [3].

Витрати і собівартість продукції визначають ефективність та прибутковість виробництва. Сільськогосподарські підприємства дуже істотно відрізняються за рівнем витрат в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Розглянемо вплив концентрації витрат на 1 га сільськогосподарських угідь на формування фінансових результатів таблиці 1.

Аналізуючи вплив концентрації витрат на 1 га сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2013 р., ми не спостерігаємо чіткої залежності між рівнем витрат та прибутковістю виробництва – зі збільшенням рівня витрат прибуток змінюється стрибкоподібно.

Підприємства з найнижчим рівнем інтенсивності, витрати яких складала до 2000,00 грн./га, отримали, відповідно, і найменший прибуток в розрахунку на 1 га – 2,75 грн. Дослідження показали, що дана група є нетипова тим, що має найнижчий рівень розораності земель, в такому випадку можливо припустити, що частина з них зайнята під пасовищами і господарства даної групи мають розвинену галузь тваринництва. Проте аналіз господарств, що входять до даної групи, мав протилежні результати – питома вага окремих видів продукції тваринництва менше 1%. Таким чином, підприємства, що мають найнижчий рівень інтенсифікації виробництва, відповідно, і мають найнижчі фінансові результати.

Високий рівень прибутковості мають групи підприємств з рівнем витрат від 2001,0 до 4000,0 грн./га. Підприємства цих груп спеціалізуються на вирощуванні зернових культур та соняшника. Зокрема, в структурі товарної продукції соняшник займає понад 40%.

Таблиця 1

Залежність прибутку сільськогосподарського виробництва від рівня витрат на 1 га сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2013 р.

Групи підприємств за розміром витрат на 1 га, грн.	Кількість підприємств в групі	Виробничі витрати, грн./га	Виручка, грн./га	Прибуток (збиток) на 1 га, грн./га	Пшениця		Кукурудза		Соняшник	
					витрати на 1 га, грн.	питома вага в структурі посівних площ, %	витрати на 1 га, грн.	питома вага в структурі посівних площ, %	витрати на 1 га	питома вага в структурі посівних площ, %
до 2000	25	1295,45	1186,10	2,75	2674,41	26,8	2182,58	16,6	2527,59	35,6
2001–3000	71	2533,40	3199,48	756,88	3140,37	32,3	3170,74	18,9	3714,60	28,8
3001–4000	135	3576,84	4524,95	813,58	3403,68	35,6	3840,51	17,7	4721,62	28,2
4001–5000	112	4518,71	4856,69	383,97	4017,56	33,8	4694,97	18,6	5008,87	32,4
5001–6000	82	5468,37	5430,67	346,74	4593,58	34,9	6035,80	19,4	5836,21	25,1
6001–7000	33	6419,85	6785,28	425,44	4500,91	35,4	7450,43	16,6	5836,87	27,5
7001–8000	18	7496,62	6525,71	463,09	4938,87	28,5	5604,32	13,8	4145,76	40,2
8001–9000	10	8465,49	7304,6	-227,93	5613,9	40,6	6960,9	22,1	6853,50	24,3
понад 9000	21	12606,28	13000,3	942,84	5588,1	8,5	6534,3	7,3	6909,5	11,9
В середньому	509	5208,88	5469,7	453,88	4180,1	23,7	5224,64	13,5	5182,8	34,0

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності підприємств

Надалі, в групах підприємств з рівнем витрат від 4001,00 до 8000,00 грн./га спостерігаємо поступове зниження рівня прибутковості. Групи даних підприємств є досить типовими, провідна галузь – рослинництво.

Особливої уваги заслуговують підприємства з рівнем витрат від 8001,00 до 9000,00 грн./га – в даній групі фінансовим результатом є збиток в розмірі 227,93 грн./га. Причиною цього є те, що до даної групи підприємств входить таке підприємство, як ПАТ «Насінне» (Кегичівський р-н), фінансовий результат якого – збиток у розмірі 23,6 млн. грн. Варто відмітити, що найприбутковіша культура – сояшник в структурі посівних площ займає невелику частку порівняно до інших груп – 24,3%.

Наступна група підприємств з рівнем витрат – понад 9000,00 грн./га – навпаки, має найвищий прибуток серед всієї сукупності – 942,88 грн./

га. До даної групи входять такі підприємства, як «Агрокомбінат «Слобожанський» (Чугувський р-н), який спеціалізується на вирощування свиней на м'ясо, прибуток від реалізації яких складає понад 18 млн. грн., ПСП «Родина» (Дворічанський р-н), що спеціалізується на виробництві молока, прибуток від реалізації якого понад 9 млн. грн., та ін.

Загальний фінансовий результат в господарстві залежить від того, який він буде по кожному виду продукції, тож наступним кроком було дослідження впливу виробничих витрат по основних видах продукції.

Дослідження впливу виробничих витрат на вирощування пшениці на фінансові результати було здійснено на прикладі сільськогосподарських підприємств Харківської області (табл. 2).

По мірі збільшення витрат на вирощування даної культури прибуток змінюється нерівномірно.

Таблиця 2

Вплив виробничих витрат на 1 га пшениці на розмір прибутку у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2013 р.

Групи підприємств за розміром витрат на 1 га посівної площі, грн.	Кількість підприємств в групі	Виробничі витрати, грн./га	Повна собівартість, грн./ц	Урожайність, ц/га	Виручка, грн./га	Прибуток (збиток), грн./га
до 2000	18	1777,81	70,59	31	2912,30	1201,48
2001–2300	16	2155,39	99,09	33	3544,27	862,71
2301–2600	25	2491,13	92,36	34	3504,39	1022,48
2601–2900	42	2726,54	108,53	33	3218,01	611,29
2901–3200	43	3051,87	103,00	36	3083,36	551,48
3201–3500	40	3319,90	106,56	39	3949,20	645,05
3501–3800	53	3628,16	114,34	40	4593,88	215,99
3801–4100	56	3956,84	121,11	41	4247,23	4,75
4101–4400	47	4244,07	117,80	45	4632,20	694,58
4401–4700	38	4552,43	112,87	44	4673,35	564,06
4701–5000	22	4847,48	124,25	47	4748,16	436,95
5001–5300	14	5140,51	118,68	51	4537,56	175,35
5301–5600	22	5418,32	126,51	51	6005,31	556,69
5601–5900	8	5757,37	175,48	49	5049,21	-9,45
5901–6200	11	6121,06	120,36	49	6054,07	-144,43
понад 6201	27	7372,04	143,61	60	7306,01	-309,88
Разом	481	4234,52	114,07	43	4592,69	408,62

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності підприємств

Таблиця 3

Вплив собівартості 1 ц пшениці на розмір прибутку від її реалізації у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2013 р.

Групи підприємств за розміром собівартості, грн./ц	Кількість підприємств в групі	Повна собівартість, грн./ц	Виробничі витрати, грн./га	Урожайність, ц/га	Виручка, грн./га	Прибуток (збиток), грн./га
до 60	12	47,71	2159,28	49	4993,18	2994,48
61–70	11	66,43	3092,79	54	5010,35	2175,56
71–80	18	75,13	3329,80	50	4430,69	172,75
81–90	60	84,97	3580,66	46	4549,25	1434,82
91–100	47	95,70	3708,50	46	4897,18	1319,91
101–110	83	104,86	4098,63	44	4395,32	656,44
111–120	77	115,19	4186,13	41	4407,54	314,44
121–130	73	124,02	4184,55	40	4475,84	350,95
131–140	34	134,83	5289,95	44	4610,13	-136,66
141–150	24	144,38	5552,16	47	5222,37	-542,57
151–160	12	156,22	4641,84	38	5857,29	-822,71
161–170	7	165,73	5825,07	41	4164,38	-948,76
171–180	5	175,55	5226,84	39	4338,04	-1976,19
181–190	5	186,10	4164,86	42	3736,68	-1655,27
191–200	3	197,79	3959,86	52	7630,52	-2284,13
понад 201	10	250,21	5207,88	37	3927,93	-2503,47
Разом	481	114,07	4234,52	43	4592,69	408,62

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності підприємств

Проте найвищий рівень прибутковості спостерігається при найнижчих витратах – це група підприємств, витрати в якій складають до 2000 тис./га, урожайність в даній групі також є найнижчою – 31 ц/га, а прибуток найвищим – 1201,48 грн./га. По мірі зростання витрат на одиницю площі зафіксовано поступове підвищення урожайності, але група підприємств з витратами понад 6201,00 грн., має найвищі збитки – 309,88 грн.

Аналогічним чином проведемо дослідження впливу собівартості на прибуток від реалізації пшениці у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2013 р. (табл. 3).

Визначивши вплив собівартості на прибуток від вирощування пшениці, бачимо картину, аналогічну з попередніми дослідженнями, – в групі підприємств, де собівартість є найменшою і не перевищує 60,0 грн./ц, прибуток є найвищим – 2994,48 грн./га. Найвищу урожайність мають підприємства з собівартістю від 61,0 до 70,0 грн./ц, даний показник знаходиться на рівні 54 ц/га. Загалом можна зробити висновок, що виробництво пшениці є рентабельним, коли собівартість не перевищує 130,0 грн./ц, подальше зростання собівартості приводить до пропорційного зростання збитків. Група підприємств з найвищим рівнем собівартості – понад 201,0 грн./ц – має найвищі збитки – 2503,47 грн./га.

Аналогічні дослідження по визначенню впливу виробничих витрат на прибуток, проведемо за такою культурою, як кукурудза. За даними дослідженнями визначили, що вирощування кукурудзи в 2013 р. було збитковим. Збиток в середньому по області становив 859,69 грн./га, середня урожайність була на рівні 49 ц/га. Виключення становила лише одна група підприємств з розміром витрат від 3001,0 до 3500,0 грн./га, прибуток по даній групі склав 235,28 грн./га, урожайність в даній групі була нижче середнього рівня і складала 39 ц/га.

По мірі збільшення витрат, поступово спостерігаємо підвищення урожайності. Так, підприємства, витрати яких становлять до 2500,0 грн./га, мають найнижчу урожайність – 27 ц/га і натомість, підприємства, у яких рівень витрат перевищує 9001,0 грн./га урожайність знаходиться на рівні 74 ц/га.

Провівши дослідження впливу собівартості на прибуток кукурудзи, визначили, що по мірі зростання собівартості прибуток знижується. Найвищий рівень прибутковості спостерігаємо у підприємств з найнижчою собівартістю. Так, група підприємств, де собівартість не перевищує 70,0 грн./ц прибуток за умови 100 % товарності становить 1345,14 грн./га і, як не дивно, урожайність даної групи також найвища – 58 ц/га. При збільшенні собівартості від 71,0 до 80,0 грн./ц прибуток зменшується до 148,42 грн./ц. Групи підприємств, в яких собівартість перевищує 91,0 грн./ц в результаті реалізації кукурудзи за фінансовий результат мають збиток. Найвищий рівень збитковості мають підприємства собівартість перевищує 211,0 грн./ц, збиток становить 4417,16 грн./ц.

Щодо урожайності, то даний показник змінюється нерівномірно, спостерігається поступове підвищення по мірі зростання собівартості, одним з найвищих показників маємо в групі з собівартістю від 131,0 до 140,0 грн./ц, надалі проходить поступове зниження. Таким чином, підприємства, в яких найвища собівартість, мають найнижчий рівень урожайності.

Окрему увагу хотілось би звернути на таку культуру, як сояшник, адже саме його вважають запорукою високих прибутків. За даними Державної

служби статистики України, посівні площі сояшнику у 2014 р. у всіх категоріях господарств становлять 5149,2 тис. га і збільшилися проти 2013 р. на 398,3 тис. га. Збільшення посівних площ викликано високим рівнем прибутковості виробництва сояшнику та значним попитом у світі на рослинні жири.

Мінагрополітики України вбачає, що покращення фінансово-економічних показників сільськогосподарських виробників за рахунок сояшнику повинно здійснювати не за рахунок збільшення його посівних площ, а шляхом впровадження нових технологій, високоврожайних гібридів, дотримання всіх технологічних вимог, що повинно забезпечити належний валовий збір та урожайність [5].

Розглянувши дані по Харківській області, зазначимо, що дана культура є прибутковою, середній прибуток складає 2095,82 грн./га, витрати – 5158,41 грн./га, урожайність – 29 ц/га. Найбільш прибутковими є групи підприємств з витратами від 3001,0 до 3500,0 грн./га, прибуток по даній групі складає 4940,16 грн./га. Аналізуючи фінансові результати по всім групам підприємств, можна сказати, що зі збільшенням витрат на 1 га прибуток поступово знижується. Так, в групі підприємств, де витрати перевищують 9501,0 грн./га, збиток сягає 1518,47 грн./га.

Щодо урожайності, то простежується підвищення даного показника при збільшенні витрат, проте лише до певного рівня. Так, максимум урожайності – 42 ц/га в групі підприємств з витратами від 7001 до 7500 грн./га.

Досліджуючи ефективність виробництва сояшнику, варто відмітити, що збільшення собівартості понад 341,0 грн./ц веде до збиткового виробництва даної культури. Група підприємств з найвищим рівнем собівартості має найвищі збитки – 3069,26 грн./га, до того ж підприємства даної групи мають урожайність 22 ц/га, що значно нижче середнього рівня. І натомість, високий рівень урожайності спостерігаємо у підприємств собівартість сояшника складає від 100,0 до 160,0 грн./ц. Найвищий рівень прибутковості мають підприємства з рівнем собівартості від 101,0 до 120,0 грн./ц, прибуток в даній групі становить 6576,70 грн./ц. До того ж і урожайність даної групи є найвищою і становить 35 ц/га.

Проведені дослідження показали, збільшення собівартості веде до збільшення урожайності лише до певної межі, у підприємств з високим рівнем собівартості понад 314,0 грн. урожайність нижче середнього рівня.

Висновки і пропозиції. Нами було проведено дослідження впливу виробничих витрат на 1 га сільськогосподарських угідь та собівартості 1 ц продукції на формування прибутку по основних видах сільськогосподарських культур. Було визначено, що найвищий рівень прибутковості мають підприємства, виробничі витрати яких коливалися від 3001,0 до 4000,0 грн./га та підприємства, в яких витрати перевищували 9000,0 грн./га. В даних підприємствах в структурі товарної продукції переважають такі культури, як сояшник та озима пшениця.

Найвища прибутковість зернового виробництва досягалася при витратах до 2000,0 грн./га, кукурудзи на зерно – від 3001,0 до 3500,0 грн./га, сояшнику – від 3001,0 до 3500,0 грн./га.

Для обґрунтування оптимальних рівнів витрат та їх по елементній структурі на перспективу подальші дослідження необхідно спрямувати на аналіз та прогнозування рівня витрат шляхом індексування цін на виробничі ресурси, необхідні для сільськогосподарського виробництва.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В.Г. Андрійчук ; 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : [монографія] / Г.О. Партин. – К. : УВС НБУ, 2008. – 219 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : [підруч. для студ. спец. 7.050.106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / [Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська] ; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця ; 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир : Рута, 2002. – 480 с.
4. Охріменко І.В. Витрати як фактор впливу на фінансові результати аграрних підприємств / І.В. Охріменко // Агро-світ. – 2011. – № 2. – С. 2–5.
5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. Щодо питань вирощування сояшиника в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/14332>.

Скоромная Е. Ю.

Харьковский национальный аграрный университет имени В. В. Докучаева

ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЫ АНАЛИЗА ЗАТРАТ И СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ**Резюме**

Исследовано влияние затрат и себестоимости продукции на формирование финансовых результатов в сельскохозяйственных предприятиях. Выявлено, что расходы и себестоимость продукции имеют большое влияние на формирование прибыли предприятия. Доказано, что чрезмерные расходы негативно сказываются на себестоимости, что приводит к отрицательным финансовым результатам.

Ключевые слова: затраты, себестоимость, финансовые результаты, прибыль, убыток, товарная продукция, выручка от реализации.

Skoromnaia E. Yu.

Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev

FORMATION OF FINANCIAL RESULTS OF AN ENTERPRISE BASED ON THE ANALYSIS OF COSTS AND PRIME COSTS**Summary**

In the article the impact of costs and production costs on the formation of financial results in agricultural enterprises. Found that cost and the cost of production has a considerable influence on the formation of profits. It has been proved that excessive consumption negatively affect the cost, which results in negative financial results.

Keywords: cost, cost, income, profit, loss, commodity products, sales revenue.

УДК 005.4:339.5

Снігур Х. А.

Тернопільський національний економічний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто особливості інноваційного підходу до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Запропонована концепція управління підприємством, яке виходить на зовнішні ринки, з використанням інноваційного підходу, який дозволяє проникнути у сутність причинно-наслідкових закономірностей розвитку і фазової трансформації процесів системи в нову якість, забезпечуючи синергетичну взаємодію усіх структурних підрозділів компанії та усіх її бізнес-процесів та безконфліктний перехід на якісно новий рівень розвитку. Здійснено характеристику процесів формування інноваційної концепції управління.

Ключові слова: зовнішній ринок, інноваційний підхід, система управління, причинно-наслідковий зв'язок, конкурентоспроможність, інноваційне управління.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується подальшим поглибленням і розширенням міждержавних зв'язків, самостійним виходом на світові ринки господарюючих суб'єктів. Глобалізаційні процеси, поглиблення європейської інтегрованості української економіки потребують від вітчизняних компаній впровадження інноваційних моделей управління. Забезпечення високих конкурентних позицій на зовнішніх ринках неможливе без пере-

будови і вдосконалення системи менеджменту, орієнтованої на високі міжнародні стандарти якості та інноваційності. Саме тому, проблематика інноваційної трансформації системи управління підприємства, яке функціонує на зовнішніх ринках є особливо актуальною і викликає значний інтерес у науковців та практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю присвячені